

BESZÁMOLÓ A „DÍVATJOG ÉS SZELLEMI TULAJDON” TEMATIKÁJÚ WORKSHOPRÓL

2025. december 9.

Györfi Péter – Molnár Gréta Zita – Mészáros Boglárka*

2025. december 9-én a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán megrendezésre került a „Dívatjog és szellemi tulajdon” című tudományos workshop, amelynek főszervezője Dr. Sági Edit egyetemi docens volt. A rendezvény meghívott vendégei olyan neves akadémiai és gyakorlati szakemberek voltak, mint Dr. habil. Grad-Gyenge Anikó tanszékvezető egyetemi docens, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről, valamint Dr. habil. Pogácsás Anett egyetemi docens, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről. A rendezvény elsődleges célja az volt, hogy a dívatjogi területen kutatásokat folytató PhD hallgatók ismertethessék aktuális kutatásaikat és a terület legizgalmasabb kérdéseit, rámutatva, hogy mennyire fontos és időszerű a szellemi tulajdon, a szerzői jog és az egyik leggyorsabban fejlődő ágazat, a dívat kihívásainak összekapcsolódó vizsgálata. A workshop magas szakmai színvonala is jól mutatja, hogy a dívat, a kreativitás és a jog találkozási pontjai egyre nagyobb figyelmet érdemelnek.

A rendezvény megnyitásaként Prof. Dr. Barzó Tímea, a Polgári Jogi Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára felidézte Dr. Csécsy György professzor úr munkásságát a Tanszéken és rámutatott, hogy az ő oktatói és tudományos pályáját is igyekeznek megőrizni és továbbvinni, amelyhez Dr. Sági Edit oktatói és kutatói munkássága is hozzájárul. Kiemelte a meghívott vendégek és a Polgári Jogi Tanszék jó szakmai és személyes kapcsolatát, kifejezve abbéli reményét, hogy a workshop hagyományteremtő jelleget ölt és a jövőben is lesz újabb lehetőség hasonló szakmai diskurzusra.

A program első felében a PhD hallgatók, dr. Baksay Nagy György, dr. Sándor Médea és dr. Prém Kata Zsófia tartották meg előadásaikat, majd ezt követően Dr. Sági Edit moderálásával került sor a kerekasztal-beszélgetésre, ahol Dr. habil. Grad-Gyenge Anikó és Dr. habil. Pogácsás Anett válaszoltak a témához kapcsolódó felmerült kérdésekre.

Az első előadást dr. Baksay-Nagy György ügyvéd, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának PhD hallgatója tartotta, „A formatervezésiminta-oltalom a dívat szolgáltatásban és ami változik az EU-s reformmal” címmel. Az előadó ismertette a formatervezési mintával kapcsolatban lezajlott Európai Unió reform főbb lépéseit és eredményeit, rámutatva, hogy ennek keretében összefoglalták mindazokat az elveket, amelyeket az elmúlt évek szakmai diskurzusai és a joggyakorlat kikristályosított. Bevezetés gyanánt kiemelte, hogy a dívatipar nehézsége a számtalan nyilvánosságra kerülő új irányzat, amely a formatervezési mintaoltalom világában is újszerű kihívásokat generál. Ismertette a dizájnvédelem feltételeit, az újdonságot és az egyéni jelleg szerepét. Újdonságnak számít, ha korábban azonos minta még nem került használatra. Egyéninek minősül, ha valami többletet ad a korábban nyilvánosságra hozott mintákhoz képest. Mindezek alapján, az eltérő összbenyomás a mérvadó.

Felidézte a formatervezésiminta-oltalmi gyakorlat terén meghatározó, az Európai Unió Bírósága C-345/13. számú, Karen Miller kontra Dunnes Stores ügyben hozott ítéletét, amelyben kimondták, hogy a korábban már ismert elemek kombinációjaként létrejött új dizájn

* A szerzők joghallgatók és a Polgári Jogi Tanszék demonstrátorai, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

is oltalomképes lehet, A minta egyéni jellege vonatkozásában pedig a tájékozott használóra tett összbemutató kerül vizsgálatra.

Az előadó több bírósági döntést is felidézett, rámutatva ezzel a gyakorlati problémákra. Elsőként a T-647/22. számú, Puma kontra EUIPO ügyet emelte ki, amelyben a korábbi formatervezési mintát olyan módon hozták nyilvánosságra, amely lehetővé tette a lajstromozott formatervezési minta érvénytelenítését. Az ügyben Rihanna, a Puma kreatív igazgatójaként, a lajstromozási kérelem benyújtását megelőző 12 hónapban olyan cipőt viselt, amelynek jellemzői megegyeztek a lajstromozott formatervezési mintáéval. E körben utalt rá, hogy a formatervezési keretrendszer saját megoldást, az ún. lajstromozás nélküli Európai Unió formatervezésiminta-oltalmat hozott létre a gyorsan forgó divatipar számára. Alapkövetelményként az újdonságot és egyéni jelleget hordozó mintát bejelentés nélkül 3 éves türelmi idő (minta-oltalom) illeti meg a bitorlókkel szemben. A bitorlási cselekmény elkövetése során azonban bizonyítani kell az utánzási szándékot. A jogszabályban eredetileg követelményként szerepelt, hogy a mintának az Európai Unióban kell forgalomba kerülnie. Ezt a rendelkezést azonban a módosítás eltörölte: a minta függetlenül attól, hol jut nyilvánosságra az Európai Unióban minta-oltalom alá esik, amely eredményes érvényesítése azonban aggályokat vet fel a gyakorlatban.

Az előadó foglalkozott a Samsung és az Apple között, a grafikus felhasználói felületek miatt megindított bitorlási eljárással is, utalva arra, hogy a digitalizáció keretein belül, az animációkat, a virtuális világban való megjelenést is védelem illeti meg. Ennek alapja, hogy a reform a kizárólagos hasznosítási jog körébe vonta a digitalizáció körét, azon belül is a 3D nyomtatás világát.

Felidézte a joggyakorlatból a Nintendo kontra BigBen Interactive C-24/16. és C-25/16. számú egyesített ügyeket, amelyekben az Európai Unió Bírósága kimondta, hogy formatervezési minta idézése lehetséges. A bíróság elé került eset szerint a konzoltartó dobozára a Nintendo konzol képét tették, amely idézés jogszerű volt, nem keltette azt a látszatot, hogy a Nintendohoz kötődik. Ezt követően ügyvéd úr kitért a paródia-kivétel intézményére is. A joggyakorlati ismertetéseket a Hermés táskák C-580/23. és C-795/23. számú egyesített ügyeinek tanulságaival folytatta, ahol a dizájnvédelem és a szerzői jog kapcsolatát mutatta be.

Az uniós reform ismertetése során bemutatta, hogy a közösségi formatervezésiminta-oltalom új elnevezése európai uniós formatervezésiminta-oltalom lett és amerikai mintára, a „R” (Registered), illetve „TM” (Trade Mark) jelzésekhez hasonlóan, a lajstromozott minták esetén bevezetésre került a „D” jelzés feltüntetése. Rámutatott azonban, hogy a jelzés használata önmagában nem véd a másolással szemben, így önmagában hatékony védelmet nem jelent.

Tekintettel arra, hogy a mesterséges intelligencia megjelenése az utóbbi években felforgatta a szellemi tulajdon területét, az előadó erre a témakörre is kitért, rámutatva, hogy a mesterséges intelligencia felhasználásával alkotott design olyan kérdéseket vet fel, amelyekre az adható elméleti és gyakorlati válasz jelen pillanatban még nem található. Általános nézet szerint a mesterséges intelligencia által generált mű nem tartozik szerzői jogi oltalom alá, hiszen a szerző személyét védi a szerzői jog keretrendszere. Ehhez képest a formatervezés iparjogvédelmi eszköz, mely esetben a mintaoltalmi jog a szerzőt, illetve annak jogutódját illeti meg, nézete szerint pedig nem feltétel, hogy ember alkossa meg a dizájnt. Amennyiben a dizájn megfelel a mintaoltalom feltételeinek, oltalomképes lehet. Immáron a „dizájner” megnevezése, feltétlen jelntelte sem feltétel. E körben az előadó röviden kitért az uniós AI Act kapcsolódó rendelkezéseire is. Végül az igényérvényesítés nehézségeinek gyakorlati tapasztalataival zárta informatív és szuggesztív előadását.

A második előadást a Pázmány Péter Katolikus Egyetem PhD hallgatója, *dr. Sándor Médea* tartotta. Az előadó a „*A divat megelőzi a jogot – avagy a rendszerszintű digitális szellemi tulajdonjog-sértés vizsgálata az ultra fast fashion vállalatok gyakorlatában, tekintettel a releváns fenntartható fejlődési célokra*” című előadásában az ultra fast fashion jelenségét vizsgálta polgári jogi és fenntarthatósági összefüggésben. Előadásának kiindulópontja az volt, hogy a divatiparban megjelenő digitális üzleti modellek fejlődési üteme messze meghaladja a jogi szabályozás alkalmazkodóképességét, ami jelentősen megmutatkozik a szellemi tulajdonjog területén is.

Az előadó rámutatott arra, hogy a textilipar világszinten a második legszennyezőbb iparágnak számít, miközben a trendek életciklusa drasztikusan lerövidült. Míg korábban egy-egy divatirányzat akár fél éven át meghatározó maradt, napjainkban ez sok esetben mindössze néhány hétig tart. A mesterséges intelligenciára épülő trend-előrejelzés és a napi szinten piacra kerülő több ezer új termék jelentősen hozzájárul a túlzott fogyasztás ösztönzéséhez. Ezzel összefüggésben az előadó felhívta a figyelmet arra is, hogy a globálisan elérhető textíliák kevesebb mint egy százaléka kerül újrahasznosításra, miközben jelentős mennyiségük a környezetet, így az óceánokat is szennyezi.

A jogszabályi háttér áttekintése során az előadó ismertette az Európai Unió 2022-ben elfogadott, a fenntartható és körforgásos textíliákra vonatkozó stratégiáját, amely hosszabb élettartamú, újrahasznosítható termékek előállítását tűzi ki célul. Emellett utalt azokra az uniós kezdeményezésekre is, amelyek 2030-ig a textilhulladék mennyiségének érdemi csökkentését irányozzák elő. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy ezek az intézkedések jelenleg csak korlátozottan képesek kezelni az ultra fast fashion üzleti modell sajátosságait.

Az ultra fast fashion olyan digitális alapú üzleti modellként írható le, amely alacsony költségek mellett, rendkívül nagy volumenben állít elő ruházati termékeket, jellemzően kizárólag online platformokon keresztül. A különböző divattrendek iránti fogyasztói igényt mesterséges intelligencia segítségével méri fel, amely lehetővé teszi annak előrejelzését, hogy egy adott stílus iránt mekkora kereslet mutatkozik. E gyakorlatot alkalmazza többek között a Shein és a Temu is. Az előadó kiemelte, hogy e platformok esetében átláthatósági jelentés is elérhető, amely az ágazatban kifejezetten ritkának tekinthető.

Az új stílusok kialakítása számos esetben már mesterséges intelligencia segítségével történik: a vállalatok a közösségi média felületein, így például a TikTokon, az Instagramon vagy a Pinteresten leggyakrabban keresett és megosztott tartalmakat elemzik, majd ezek alapján automatikusan generált dizájnt hoznak létre. Az előadó rámutatott arra, hogy e folyamat során nem ritkán szellemi tulajdonjogi védelem alatt álló alkotások is felhasználásra kerülnek, miközben a CDSM irányelv szöveg- és adatbányászatra vonatkozó szabályai csak részben adnak eligazítást.

Sándor Médea hangsúlyozta, hogy az algoritmusok működéséből fakadóan különösen nagy a kisebb tervezők mintáinak rendszerszintű másolási kockázata, ami súlyos jogi problémát vet fel. Ezzel összefüggésben megjelent a data scraping gyakorlata is, amelynek során nem csupán divattervezők, hanem más alkotók, így festők és grafikusok művei is felhasználásra kerülnek.

A témakifejtés egyik hangsúlyos eleme volt annak bemutatása, hogy a szellemi tulajdonjogi jogsértések miként kapcsolódnak össze a fenntarthatóság kérdésével. A közösségi média mára a trendek egyik legfontosabb motorjává vált, ahol a fogyasztók aktív szereplőként vesznek részt a tartalomterjesztésben. Egy-egy virálissá váló dizájn akár már másnap tömeggyártásba kerülhet, ami tovább növeli a tervezők kiszolgáltatottságát, és ellentétes a fenntartható fejlődési célokkal is, különösen az innovatív és kreatív kis- és középvállalkozások versenyképességét, valamint a felelős fogyasztást érintő célkitűzések tekintetében.

Az előadás zárásaként *Sándor Médea* azt vizsgálta, hogy a jelenlegi uniós szabályozási környezet mennyiben alkalmas az ultra fast fashion kezelésére. Bár a védjegy- és formatervezésiminta-oltalomra vonatkozó szabályok, a DSA rendelet platformfelelősségi előírásai, valamint az uniós AI Act fontos előrelépést jelentenek, a jogérvényesítés továbbra is nehézkes. Az adminisztratív eljárások lassúsága és a szabályozási keretek hiányos összehangolása miatt az alkotók jogai sok esetben csak korlátozottan érvényesíthetők. Következtetésként az előadó hangsúlyozta, hogy a jogi és technológiai szabályozás, valamint a platformok felelősségének összehangolása nélkül a problémák rendszerszinten fennmaradnak. Az előadásban tehát számos olyan kérdés felmerült, amely széles társadalmi réteget érint, a hasznos információk pedig világosan és közérthetően tárultak a hallgatóság felé.

A rendezvény utolsó előadását *dr. Prém Kata Zsófia*, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának PhD hallgatója tartotta. A „*Dívatipari cikkek szerzői jogi kérdései, különös tekintettel a folklór és a népi viselet animációs filmekben történő felhasználására*” című prezentáció egy speciális kérdéskörrel foglalkozott, ami a mai globalizált világunkban a kulturális örökség védelme és a dívatipar kereskedelmi érdekei közötti egyensúlyozás miatt rendkívül aktuális téma. Az előadó azokat a jogi kihívásokat vizsgálta, amelyek a hagyományos közösségi alkotások, mint például a népi motívumok vagy öltözetek modern, ipari célú hasznosítása során merülnek fel. A téma szerzői jogi vonatkozásai azért is összetettek, mert a folklór, mint hagyományos kultúra az UNESCO 1989-es definíciója szerint közösségi alkotások összessége, amelyeket szájhagyomány és utánpótlás útján örökítenek tovább, így a klasszikus, egyéni alkotói tevékenységhez kötődő szerzői jogi védelem alá esése nehézségekbe ütközik.

Az előadó részletesen kitért a folklór fogalmi meghatározására, rávilágítva arra, hogy ezek az alkotások egy-egy közösség társadalmi és kulturális identitását hivatottak tükrözni, így felhasználásuk során a jogi szabályozás hiányosságai gyakran vezetnek etikai kérdésekhez is. A szerző által elemzett dívat- és filmipari példák rámutatnak, hogy a népi motívumok kereskedelmi forgalomba hozatala során a közösségi érdekek gyakran sérülnek, mivel a jelenlegi szellemi tulajdonvédelmi rendszer nem nyújt megfelelő védelmet a kollektív örökség számára. A bemutató során felvetett dilemmák között központi szerepet kapott a kulturális kisajátítás és a népszerűsítés közötti vékony határvonal, amely a gyakorlatban nehezen definiálható. Különösen érdekes volt a népi viseletek animációs filmekben való megjelenítésének jogi aspektusa, hiszen ebben az esetben a vizuális ábrázolásmód túlmutathat az egyszerű inspiráción és akár a jogosulatlan felhasználás határait is megközelítheti. Az előadás konklúziója kritikus kérdéseket fogalmazott meg abban a tekintetben, hogy vajon szükség van-e a folklór számára egy speciális, sui generis szellemi tulajdonjogi védelemre, vagy elegendőek lehetnek a már meglévő jogi eszközök.

Egyik javasolt megoldásként *Prém Kata Zsófia* a „névjog” alkalmazását vetette fel, amely lehetővé tenné a közösségi alkotások forrásának megjelölését és ezzel az eredeti alkotóközösség elismerését, még akkor is, ha a vagyoni jogok érvényesítése bonyolult. Ez a megközelítés a gyakorlatban csökkenthetné a kulturális kisajátítás negatív társadalmi hatásait, miközben fenntartaná a kreatív iparágak számára a hagyományokból való inspiráció lehetőségét. A prezentáció során bemutatott esettanulmányok, mint például a „folklór a kifutón” koncepció, szemléltetik, hogy milyen gyakran és milyen változatos módokon kerülnek a népi elemek a kortárs dívat fókuszába. Fontos felismerni, hogy a modern technológia, például az animációs filmek térnyerése tovább bonyolítja a jogi helyzetet, hiszen a digitális megjelenítés könnyen leválasztható az eredeti kontextusról. A szerző kutatása tehát nem csupán elméleti jogi fejtegetés, hanem a gyakorlati jogalkalmazás számára is releváns útmutató volt, amely a hagyomány és az innováció összehangolását célozta meg.

A téma aktualitását mutatja, hogy a fogyasztói társadalom egyre inkább igényli az autentikusnak tűnő, hagyományokon alapuló termékeket, ami viszont fokozottan növeli a közösségi örökség sérelmének kockázatát. A workshop keretei között elhangzott előadás egyértelműen rámutatott arra, hogy a szellemi tulajdonjogok és a hagyományos tudás metszetében található joghézagok kezelése elkerülhetetlen a jövőbeli jogi szabályozás kialakítása során. Végezetül az előadó arra ösztönözte a szakmai közönséget, hogy gondolják újra a kollektív alkotásokhoz való viszonyulásunkat és találjanak olyan új jogi paradigmákat, amelyek egyaránt tisztelik a múlt hagyományait és támogatják a jelenkori kreatív folyamatokat.

Összegzésként elmondható, hogy az előadás nemcsak a folklór és a divatipar találkozási pontjait mutatta be, hanem arra is ráirányította a figyelmet, hogy a hagyományos kulturális elemek jogi védelme mennyire összetett kérdés. A bemutatott gondolatok alapján világosan látható, hogy a szellemi tulajdon és a szerzői jog területén további szakmai párbeszédre és megoldáskeresésre van szükség. Mindez megerősíti, hogy a téma napjainkban is kiemelt jelentőségű és a jövőben is fokozott figyelmet érdemel.

Az előadásokat követő kerekasztalbeszélgetést *Dr. Sápi Edit* moderálta és *Dr. habil. Grad-Gyenge Anikó* és *Dr. habil. Pogácsás Anett* osztották meg gondolataikat az igényérvényesítésből fakadó nehézségekről, a folklór hatékony jogi védelmi lehetőségeiről, valamint a közönségtől érkező kérdésekről. Mind az elhangzott előadások, mind a kerekasztalbeszélgetés során zajlott eszmecsere rávilágított a szellemi tulajdonjog számos új aspektusára és mélyrehatóan bemutatta e terület sokszínűségét.